

Forslag til vedtak om fredning

Lillehammer brygge, gnr./bnr. 200/120, 200/321 og deler av 200/65 i Lillehammer kommune

Eriksen, Carl Edvard. *D/S Lillehammer og D/S Skibladner ved brygge i Lillehammer. Thorstadbua og Lillehammer Dampsag. Ca. 1920-1940. Fotografi. SS-CEE-182. Maihaugen.* <https://digitaltmuseum.no/021017274626/d-s-lillehammer-og-d-s-skibladner-ved-brygge-i-lillehammer-thorstadbua>

Lillehammer brygge, eller Kopperberget, har i flere hundre år vært en del av hovedferdselsåren for varer mellom Kristiania, Mjøsdistriktet og Gudbrandsdalen. Kopperberget stikker ut som en odde mellom Voldsvika i nord og Dokka i sør – som grenser mot den gamle bygrensa i Suttstadbekken. Her slutter Mjøsa, og videre nordover er ikke Lågen seilbar.

Utviklinga av bryggemiljøet skjøt fart fra 1840-tallet og framover, med et stort innenlandsk bryggemiljø med flere pakkhus og brygger. Utviklingen av kommunikasjonen med dampbåtene og jernbanen fra Kristiania til Eidsvoll, sørget for effektiv vare-, post- og

personflyt i nord/sør-aksen. Dette la grunnlaget for folketallsøkning og utviklingen både for regionen og Lillehammer som by.

I dag preges bryggemiljøet spesielt av det eneste gjenværende pakkhuset, Thorstadbua som ble reist omkring 1857, og det gamle ekspedisjonshuset. Lagerbygningen er en monumental steinmurt konstruksjon, eneste kjente av sitt slag i Innlandet, og bringer tankene på europeiske impulser og byggeskikk. Sammen med ekspedisjonshuset og synlige terrengspor dannes et særlig interessant og spennende kulturmiljø.

Vi viser til tidligere utsendt melding om oppstart av fredning datert 28.04.2023 av Lillehammer brygge. På grunnlag av dette foreslår Innlandet fylkeskommune å frede Lillehammer brygge med Thorstadbua, ekspedisjonshuset og med omkringliggende område, gnr./bnr. 200/120, 200/321 og deler av 200/65 i Lillehammer kommune.

Vi ber om at eventuelle merknader til forslaget sendes Innlandet fylkeskommune innen 31. august 2026.

Forslag til vedtak om fredning

Med hjemmel i lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50 §§ 15 og 19 foreslår Innlandet fylkeskommune fredning av Lillehammer brygge, gnr./bnr. 200/120, 200/321 og deler av 200/65 i Lillehammer kommune, kulturminne-ID: 0501-0409-016 og 0501-0409-017.

Fredning av bryggeområdet vil bidra til å sikre et nasjonalt verdifullt kulturmiljø viktig for utviklingen av hele regionen, Lillehammer som by, den tekniske utviklinga av kommunikasjonene og den store betydningen disse har hatt for samfunnsutviklingen.

Formålet med fredningen

Formålet med fredningen etter kulturminneloven § 15

Formålet med fredningen er å sikre og bevare Thorstadbua, ekspedisjonshuset, vikenbrygga, steinbrygga, skibladnerbrygga, steinmur og bryggemiljø som et bygnings- og kulturhistorisk viktig eksempel på et innenlandsk bryggemiljø fra midten av 1800-tallet, eneste gjenværende av sitt slag i Innlandet. Området er ellers særlig viktig i utviklingen av Lillehammer som by samt en viktig brikke for flyt av varer og tjenester nordover gjennom Gudbrandsdalen.

Det eneste gjenværende pakkhuset, Thorstadbua, vitner om en kontinental påvirkning hva byggeskikk angår. Dessuten danner den sammen med ekspedisjonshuset, brygger og andre synlige spor som murer et interessant tidsbilde og er et viktig bakteppe for dagens bruk av området.

Fredningen skal bidra til å:

- sikre kulturmiljøet rundt Lillehammer brygge som kilde til kunnskap om et innenlands bryggemiljø, om varetransport på Mjøsa og utviklingen av Lillehammer som by.
- Sikre kulturminnene som kilde til kunnskap om sammenhengene mellom den maritime historien til Lillehammer og Lillehammer bys etablering- og utviklingshistorie.
- bevare Thorstadbua og ekspedisjonshusets opprinnelige og eldre strukturer, konstruksjoner samt opprinnelige bygningsselementer, fasadens hovedstruktur og detaljering.
- bevare Thorstadbua og ekspedisjonshusets interiør med rominndeling, bygningsdeler og overflater som er kulturhistorisk og bygningshistorisk interessant.
- bevare fast inventar som en integrert del av byggverket.
- sikre den innbyrdes, visuelle og funksjonelle sammenhengen mellom byggverkene/konstruksjonene, og sammenhengen mellom byggverkene/konstruksjonene og uteområdet/infrastrukturen ved anlegget innenfor fredningsområdet.
Bryggeområdet må ses i sammenheng med Sundgata/Bryggeveien og Vinterbrøyta. Sundgata og Vinterbrøyta er den opprinnelige forbindelsen mellom bryggeområdet og byen, og er infrastrukturelementer som var til stede allerede før byen ble anlagt i 1827. Bryggeveien var en utbedring av denne koblingen, og som reduserte stigningsforholdet mellom byen og bryggeområdet.
- sikre at spor etter teknisk og industriell virksomhet som er av historisk, teknologisk, sosial, arkitektonisk eller vitenskapelig verdi bevares.

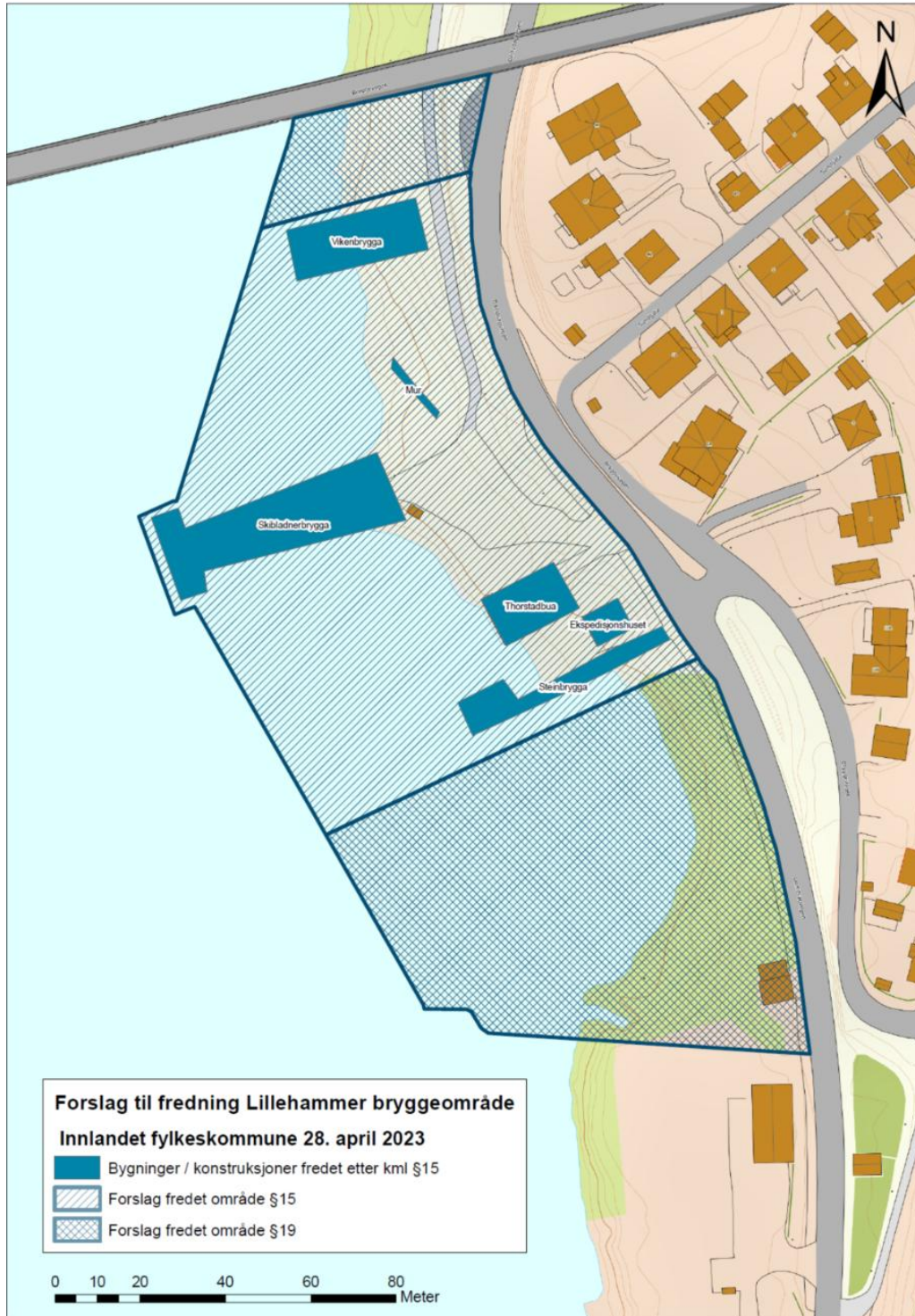
Formålet med fredningen etter § 19

Fredningen av to områder, nord og sør for bryggemiljøet som er fredet etter § 15, skal bidra til å:

- bevare virkningen av kulturminnene i miljøet/landskapet de ligger i.
- beskytte vitenskapelige interesser som knytter seg til kulturminnene og kulturmiljøet.

Omfanget av fredningen

Fredningen omfatter kulturminnene som opplistet og avmerket på kartet

Kartutsnitt med markering av kulturminnene fredet etter kulturminneloven § 15 og område fredet etter kulturminneloven § 19.

Fredningen etter kulturminneloven § 15 omfatter:

Navn på objekt	Kulturminne-ID	Gnr./bnr.	Bygningsnummer/ evt. koordinater	Omfang (eksteriør og/interiør)
Vikenbrygga	161017-1	200/65		
Steinbrygga	161017-2	200/65		
Thorstadbua	161017-3	200/120	12307756	Eksteriør og interiør
Skibladnerbrygga	161017-4	200/65		
Ekspedisjonshuset	161017-5	200/120	12307764	Eksteriør og interiør
Steinmur	161017-6	200/65		
Bryggemiljø	161017-7	200/120 200/321 200/65		

For byggverk

Fredningen inkluderer:

- Eksteriør: konstruksjon og hovedelementer som fasade, materialbruk, overflater og overflatebehandling, samt bygningsdeler som vinduer, dører og gerikter, listverk, pipeløp over tak og detaljer som skilt og dekor mv.
- Interiør: konstruksjonen som innvendige bærevegger og hovedelementer som planløsning og rominndeling, materialbruk, overflater og overflatebehandling samt bygningsdeler som vinduer, dører, gerikter, listverk, ildsteder, skorstein og detaljer som skilt og dekor mv. Interiørfredningen gjelder Thorstadbua og Ekspedisjonshuset.
- Fast inventar som en del av interiøret

For uteområde

Fredningen inkluderer arealet avmerket på kartet ovenfor, inkludert terrengformasjon, dekker og vegetasjon, strukturer og konstruksjoner, og spor etter slike. Herunder støttemuren i tilknytning til veien ned der Fram-brygga tidligere lå, og spor etter Vikenbrygga/Viken pakkhus, slik som for eksempel rester etter påler og lignende.

Fredningen omfatter ikke:

- Trebrygga som er bygd i forlengelse av steinbrygga. Denne ligger likevel i fredet område og må behandles deretter (se bestemmelser for § 15)

Fredningen etter kulturminneloven § 19 omfatter:

For å bevare virkningen av kulturminnene/kulturmiljøet i landskapet i miljøet og for å beskytte vitenskapelige interesser som knytter seg til det, foreslås det også en fredning av området rundt kulturminnet, jf. kulturminneloven § 19.

Navn på område/objekt:	Kulturminne-ID	Objekter innenfor området	Gnr./bnr.	Bygningsnummer/ koordinater
Lillehammer brygge	161017	161017-2, 161017-3, 161017-4, 161017-5, 161017-6, 161017-7	200/120, 200/321, 200/65	

Bestemmelser i kulturminneloven som gjelder for de fredete kulturminnene

Fredningsbestemmelsene gjelder de fredete kulturminnenes eksteriør og interiør og området slik dette er beskrevet i fredningsomfanget, se avsnitt ovenfor. I tillegg til fredningsbestemmelsene under, gjelder kulturminneloven §§ 15 a, 16, 17, 18, 19 tredje ledd og 21. I tillegg gjelder forskrift om fastsetting av myndighet mv. etter kulturminneloven.

Særskilte bestemmelser etter kulturminneloven § 15

Kulturminnene skal behandles og forvaltes på en slik måte at de kulturhistoriske, bygningshistoriske og arkitektoniske verdiene de representerer blir ivaretatt. Det kan gis dispensasjon til å tilbakeføre kulturminnene til opprinnelig eller tidligere utseende og utforming. Forutsetningen er at tiltaket kan gjøres på et sikkert, dokumentert grunnlag eller med utgangspunkt i historiske spor.

Det er ikke tillatt å foreta inngrep i det fredete kulturminnet.

Med inngrep menes:

- a) å rive, flytte, bygge om, endre, forandre materialer eller farger, eller foreta

andre endringer som går ut over vanlig vedlikehold. Inngrep kan tillates dersom det baserer seg på en tilbakeføring eller reetablering såfremt dette kan dokumenteres.

- b) å skifte ut bygningselementer/konstruksjonselementer/materialer eller forandre overflater som presisert i omfanget.
- c) å skade eller fjerne fast inventar som presisert i omfanget.
- d) å endre terreng, grave ut, sprengte, planere, fylle opp eller foreta andre landskapsinngrep på land eller i vann
- e) å fjerne eller endre strukturerende konstruksjoner
- f) etablering av alle former for ny bebyggelse, nye anlegg, strukturer og faste konstruksjoner.
- g) utvidelser av veier og gårdsplasser og endring av belegg
- h) å fjerne eller endre anleggets objekter, konstruksjoner, strukturer og materialer eller elementer som for eksempel murer og trapper
- i) tilrettelegging for ferdsel som kan skade fredete objekter og arealer
- j) permanent oppsetting av større skilt- og reklameinnretninger.
- k) tiltak som endrer opprinnelig utforming og historiske spor, som ikke er i tråd med objektenes og arealenes egenart eller som reduserer de kulturhistoriske verdiene

Unntak:

- a) Tiltak for å utbedre anløp for Skibladner tillates etter nærmere dialog med kulturmiljømyndigheten.
- b) Fredningen er ikke til hinder for nødvendige sikringstiltak for å hindre ras og erosjon.
- c) Fredningen er ikke til hinder for gjenoppføring av bygninger/konstruksjoner som stod på anlegget tidligere. Bygningene/konstruksjonene må bygges i eksteriørmessig tilnærmet kopi, på best mulig dokumentert grunnlag. Bygningene kan romme nye funksjoner og fasiliteter innvendig.
- d) Fredningen skal ikke være til hinder for tiltak som bidrar til universell tilgjengelighet på området. Slike tiltak må planlegges i nært samarbeid med, og forhåndsgodkjennes av kulturmiljømyndigheten.
- e) Fredningen skal ikke være til hinder for nødvendig sikring, oppgradering og vedlikehold av utearealer, konstruksjoner og bygninger.

Særskilte bestemmelser etter kulturminneloven § 19

Innenfor det fredete området skal det ikke foregå virksomhet eller ferdsel som kan motvirke formålet med fredningen.

Med virksomhet menes:

- a) alle former for ny bebyggelse og anlegg som vil motvirke formålet med fredningen
- b) å rive, flytte, skade, fjerne eller endre konstruksjoner/objekter/strukturer/vegetasjon som er viktig for opplevelsen av de fredete kulturminnene i miljøet
- c) etablering og utvidelse av vei eller parkeringsplass som vil virke negativt for opplevelsen av kulturmiljøet
- d) oppsetting av gjerder og skilt og andre faste installasjoner
- e) endring av strukturer, konstruksjon eller belegg
- f) planering, utfylling/tildekking, uttak av masser, graving i grunnen, grøfting, og andre landskapsinngrep

Unntak:

- a) Fredningen er ikke til hinder for båttaktivitet, bading og friluftsliv.
- b) Fredningen er ikke til hinder for nødvendige sikringstiltak for å hindre ras og erosjon.
- c) Fredningen er ikke til hinder for gjenoppføring av bygninger/konstruksjoner som stod på anlegget tidligere. Bygningene/konstruksjonene må bygges i eksteriørmessig tilnærmet kopi, på best mulig dokumentert grunnlag. Bygningene kan romme nye funksjoner og fasiliteter innvendig.
- d) Fredningen skal ikke være til hinder for tiltak som bidrar til universell tilgjengelighet på området. Slike tiltak må planlegges i nært samarbeid med, og forhåndsgodkjennes av kulturmiljømyndigheten.
- e) Fredningen skal ikke være til hinder for oppføring av mindre bygning med toalettfasiliteter. Slikt tiltak må planlegges i nært samarbeid med, og forhåndsgodkjennes av kulturmiljømyndigheten.

Med ferdsel menes:

- a) motorisert ferdsel som kan medføre fare for de fredete objektene og det fredete området gjennom vekttrykk eller høy fart
- b) andre aktiviteter som kan medføre fare for skader på eller ødeleggelse på de fredete kulturminnene.

Dispensasjon fra fredningen

Fredningen medfører at det må søkes om tillatelse i forkant av alle typer tiltak som går ut over vanlig vedlikehold / ordinær skjøtsel, jf. kulturminneloven § 15 a og § 19 tredje ledd. Oppstår det tvil om hva som anses som vanlig vedlikehold / ordinær skjøtsel, skal Innlandet fylkeskommune kontaktes på forhånd.

Fylkeskommunen kan i særlig tilfelle gi dispensasjon, ev. på visse vilkår, fra vedtaket om fredning for tiltak som ikke medfører vesentlige inngrep.

Tiltak som eier har fått dispensasjon til, vil i enkelte tilfeller også kreve tillatelse etter plan- og bygningsloven. Eier må avklare dette med kommunen.

Mer informasjon om dispensasjon, vedlikehold og skjøtsel finnes i Riksantikvarens retningslinjer for dispensasjonsbehandling (se [Riksantikvarens nettsider](#)).

Tiltak som kan gjennomføres uten dispensasjon fra fredningen

Vanlig vedlikehold / ordinær skjøtsel kan gjennomføres uten dispensasjon fra fredningen:

For byggverk:

Med vanlig vedlikehold menes rutinemessig arbeid på byggverk for å opprettholde kulturminnet/-nes tilstand, for eksempel overflatebehandling og reparasjon av bygningselementer i samsvar med opprinnelig eller eksisterende teknikk, utførelse og materialbruk.

For tekniske og industrielle kulturminner:

Med vanlig vedlikehold menes rutinemessig arbeid som bidrar til å opprettholde kulturminnenes tilstand, som tradisjonell intervallutskifting av deler med tradisjonelle materialer og metoder tilpasset objektenes egenart.

For arkeologiske kulturminner:

Med ordinær skjøtsel menes tiltak som anses nødvendige av hensyn til ivaretagelsen av kulturminnet. Det kan innebære regelmessig rydding og pleie av vegetasjon og andre tiltak for å verne kulturminnet.

For grøntområde/uteområde:

Med ordinær skjøtsel menes rutinemessig arbeid som er nødvendig for å opprettholde en ønsket tilstand, hindre forfall som skyldes slitasje og som ivaretar formålet med fredningen. For eksempel klipping av plen, ugrasluking, gjødsling, vedlikeholdsbeskjæring av busker og trær, tynning av kratt og fjerning av død vegetasjon. Mindre reparasjoner av elementer i grøntanlegg/uteområder som trappeheller, murer og gjerder er å betrakte som vanlig vedlikehold og skal skje i samsvar med opprinnelig eller eksisterende teknikk, utførelse og materialbruk.

Forvaltnings- og skjøtselsplan

Det kan i samarbeid med fylkeskommunen utarbeides en forvaltnings- og skjøtselsplan for de fredete kulturminnene og det fredete området. Planen utarbeides av eier i samråd med fylkeskommunen. Forvaltnings- og skjøtselsplanen skal rulleres ved behov.

Begrunnelse for forslag om fredning

Lillehammer brygge, eller Kopperberget, har i flere hundre år vært en del av hovedferdselsåra for varer mellom Kristiania, Mjøsdistriktet og Gudbrandsdalen. Kopperberget stikker ut som en odde mellom Voldsvika i nord og Dokka i sør – som grenser mot den gamle bygrensa i Suttestadbekken. Her slutter Mjøsa og videre nordover er ikke Lågen seilbar.

Utviklingen av bryggemiljøet skjøt fart fra 1840-tallet og framover, med et stort innenlandsk bryggemiljø med flere pakkhus og brygger. Utviklinga av kommunikasjonene, med dampbåtene og jernbanen fra Kristiania til Eidsvoll, sørget for effektiv vare-, post- og personflyt i nord/sør-aksen. Dette la grunnlaget for folketallsøkning og utviklinga av Lillehammer som by samt hadde ringvirkninger på hele regionen.

Bryggemiljøet preges spesielt av det eneste gjenværende pakkhuset, Thorstadbu fra 1857, en steinmurt lagerbygning; eneste av sitt slag i Innlandet. Samt ekspedisjonshuset vis á vis.

Fredning av bryggeområdet vil bidra til å sikre et nasjonalt verdifullt kulturmiljø som viser utviklinga av hele regionen, den tekniske utviklinga av kommunikasjonene, og den store betydninga disse har hatt for samfunnsutviklinga og Lillehammer som by.

I tillegg vil en fredning bidra til å styrke formidlingskraften for bryggeområdet for både byens innbyggere og besøkende, samt gjøre historien og stedet mer tilgjengelig ved at vernet styrkes. Dette vil på lang sikt skape forutsigbarhet i området, samt sette tydelige rammer for framtidig bruk av området.

Arbeidet kan forankres i Stortingsmelding 16 (2019-2020), hvor de tre hovedmålene fokuserer på økt samfunnsengasjement, sosial/miljømessig bærekraft og bevaring av et mangfold av kulturmiljøer. Ved å belyse et særdeles viktig område i Lillehammer gjennom en fredning kan den bidra til engasjement rundt byens og områdets historie, samt vise koblingen til resten av Norge og Europa gjennom ferdsel på Mjøsa. Dessuten vil den bidra til forutsigbar utvikling i området hvor kulturminner og kulturmiljø får spille en hovedrolle.

Kulturmiljøet føyer seg inn i Lillehammers og Innlandets utviklingshistorie og danner grunnlaget for ivaretagelsen av en sjelden bygningstype i Innlandet.

Område fredet etter kulturminneloven § 19

Områdene fredet etter § 19 omkranser kulturmiljøet og bidrar til at hele det tidligere bryggeområdet blir bundet sammen. Arealene sikrer opplevelsen av kulturmiljøet, med byen på den ene siden og Mjøsa på den andre siden. Arealene er viktige for forståelsen av det helhetlige, sammenhengende kulturmiljøet, som sammenhengen mellom brygger, pakkhus og ellers terreng inkludert spor etter tidligere kommunikasjonslinjer mellom bygningene og vannet.

Beskrivelse av kulturminnet

Lillehammer brygge, eller Kopperberget, har i flere hundre år vært en del av hovedferdselsåren for varer mellom Kristiania, Mjøsdistriktet og Gudbrandsdalen. Kopperberget stikker ut som en odde mellom Voldsvika i nord og Dokka i sør – som grenser mot den gamle bygrensa i Suttetadbekken.

I dag preges bryggemiljøet spesielt av det eneste gjenværende pakkhuset, Thorstadbua som ble reist omkring 1857, og det gamle ekspedisjonshuset. Pakkhuset er en monumental steinmurt konstruksjon, eneste av sitt slag i Innlandet, og bringer tankene på europeiske impulser og byggeskikk. Bygningen har tre fulle etasjer, med innvendige synlige bærende konstruksjoner. Bygningen skulle huse

finere varer og er derfor konstruert annerledes enn de tidligere pakkhusene som også lå på området.

Ekspedisjonshuset er en mindre bygning preget av enkel sveitserstil. Denne huset venterom for fergepassasjerer, samt et lagerrom som også fungerte som et pakkhus. På et tidspunkt ble bruken som venterom for fergepassasjerer endret som meieriutsalg. Spor etter denne bruken er fortsatt lesbar i interiøret.

Arealene er ellers preget av steinmurer og brygger, samt mindre spor i terrenget etter tidligere bruk. Sammen dannes et særlig interessant kulturmiljø som har vært helt avgjørende for etableringen av Lillehammer som by.

For nærmere beskrivelse av kulturminnene og kulturmiljøet, se vedlagte dokumentasjonsvedlegg

Tilstand

I forbindelse med utarbeidelse av hovedentreprise for mulig istandsetting av Thorstadbua, ble det i januar 2023 utarbeidet og gjennomført en tilstandsregistrering med påfølgende redegjørelse for omfang av nødvendig istandsettingsarbeid. I deler av bygningen kommer det fram gjennom rapporten delvis omfattende skader og nødvendige behov for utbedringer.

Ekspedisjonshuset har i flere anledninger vært gjenstand for istandsetting.

Mjøsmuseet er i gang med istandsettingsarbeid av venterommet, hvor det er behov for utbedringer av bærende konstruksjoner og overflater i forbindelse med tidligere skadet tak. Arbeidene ses i sammenheng med Lillehammer bys jubileumsår i 2027.

Eiendomsforhold

Navn på objekt	Kulturminne-ID	Gnr./bnr.	Bygningsnummer/Eier	
Vikenbrygga	161017-1	200/65		Lillehammer kommune
Steinbrygga	161017-2	200/65		Lillehammer kommune
Thorstadbua	161017-3	200/120	12307756	Mjøssamlingene
Skibladnerbrygga	161017-4	200/65		Lillehammer kommune
Ekspedisjonshuset	161017-5	200/120	12307764	Mjøssamlingene
Steinmur	161017-6	200/65		Lillehammer kommune

Grunnen med murer, brygger og spor etter tidligere aktivitet og bruk av området gnr./bnr. 200/65 er eid av Lillehammer kommune. Thorstadbua og ekspedisjonshuset gnr./bnr. 200/120 eies av Mjøssamlingene. Rett nord for gnr./bnr. 200/120 ligger en mindre teig gnr./bnr. 200/321. Denne grunnen er også eid av Mjøssamlingene.

Riksantikvarens myndighet

Myndigheten til å fatte fredningsvedtak etter kulturminneloven §§ 15 og 19 er delegert fra Klima- og miljødepartementet til Riksantikvaren, jf. forskrift om fastsetting av myndighet mv. etter kulturminneloven § 2 (4).

Fredningen gjøres etter særskilte regler om saksbehandling jf. kulturminneloven § 22.

Forholdet til annet lovverk

Naturmangfoldloven

Som en del av saksutredningen skal det gjøres en vurdering av om vedtaket er av slik karakter at det kan utgjøre risiko for skade på naturmangfoldet. Dette følger av naturmangfoldloven §§ 8-12, jf. § 7.

Det er vurdert at fredningen ikke vil ha negative virkninger for naturmangfoldet. Anlegget ligger tett opp til Lågendeltaet naturreservat, vernet gjennom forskrift av 12. oktober 1990 nr. 827 om fredning av Lågendeltaet naturreservat. Fredningen vil bidra til at det på lang sikt vil skje en forutsigbar aktivitet/bruk av området, og derfor være til gagn for naturreservatet.

Plan- og bygningsloven

Eiendommene 200/120, 200/321 og 200/65 er satt av til formål Grønnstruktur i kommunedelplan Lillehammer by (byplanen) 2020-2023 (2030). Hele området omfattes av hensynssone H530 Hensyn friluftsliv, H540_2 Hensyn grønnstruktur og H550_01 Hensyn landskap i kommuneplanen.

Bygningene og området ligger innenfor det som i Byplanen er avsatt til kulturmiljø #3 *Vinterbrøyta med Hammartun skole*. Området er også en del av Riksantikvarens oversikt over kulturmiljø og landskap av nasjonal interesse.

Praktisk informasjon

Kontaktinformasjon

Det er Innlandet fylkeskommune som har ansvaret for forvaltningen av det fredete anlegget og områder. Fylkeskommunen svarer også på spørsmål om fredningen og behandler søknader om dispensasjoner og tilskudd.

Innlandet fylkeskommune
Postboks 4404 Bedriftssenteret
2325 Hamar
post@innlandetfylke.no

Ansvar for vedlikehold

Eier eller bruker har ansvar for vedlikehold av de fredete kulturminnene, og det fredete området.

Økonomiske tilskudd

Det er anledning til å søke fylkeskommunen om tilskudd til merkostnader som følger av krav til antikvarisk utførelse ved sikring, istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av fredete kulturminner. Mer informasjon om tilskudd finnes på [Riksantikvarens nettsider](#) eller ved å kontakte relevant fylkeskommune.

Det gis normalt ikke tilskudd til fredete kulturminner som eies av museer eller det offentlige.

Bakgrunnen for fredningssaken

Bakgrunnen for fredningssaken er anleggets og områdets betydning for utviklingen og etableringen av Lillehammer som by i 1827. I forbindelse med byens 200-årsmarkering i 2027, er området og bevaringen av dette en naturlig del å belyse. Videre er det ønskelig at fredningen skal bidra til at området bevares for ettertiden.

Sakshistorikk

Melding om oppstart av fredningssak ble første gang sendt ut 28.04.2023. Arbeidet ble igangsatt og nødvendig kontakt med eierne og Mjøsmuseet ble opprettet. Undervegs har det vært flere møter mellom partene, samt en større brukermedvirkning av alle 8. klasseelever i Lillehammer kommune i begynnelsen av

mai 2026. Målet for medvirkningen var å involvere områdets brukere på best mulig måte, og la barn og unge bidra til hvordan man kan se for seg området i framtiden. Deres ideer ble samlet inn av profesjonelle illustratører gjennom Østfold teater. Målet er at prosessen kan munne ut i en utstilling.

Brukermedvirkningen er hensyntatt i fredningsforslaget, og danner bakteppet for at området i framtiden skal kunne bli en naturlig og attraktiv del av byen.

Melding om oppstart av fredningssak

Grunneier og eier samt Klima- og Miljødepartementet fikk i brev av 28.04.2023 fra Innlandet fylkeskommune melding om oppstart av fredningssak, jf. kulturminneloven § 22 nr. 1. Melding om oppstart ble samtidig kunngjort i avisene Gudbrandsdølen Dagingen (GD) og Oppland Arbeiderblad.

Det ble gitt en frist til 26.06.2023 til å komme med merknader.

Merknader med fylkeskommunens kommentarer:

Det kom inn i alt 4 merknader til melding om oppstart av fredningssak. Merknadene er her kort gjengitt med fylkeskommunens kommentarer:

Felles høringsuttalelse fra Mjøssamlingene og Mjøsmuseet AS:

- Svært positive og ønsker en fredning velkommen.
- Positive til områdeavgrensingen og til kjerneområdet fredet etter kml §15.
- Anbefaler videre dokumentasjonsarbeid og kartlegging av kulturminnene/sporene nord for Skibladerbrygga. Særlig pekes det på bryggeanlegget for motorfergen Fram. Siden Fram fremdeles eksisterer og planlegges kopiert og sjøsatt, er brygga en vital del av helheten ved Lillehammer brygge.
- Områdene videre nordover med anlagt vei og et lesbart og definert flatere areal foran det som har vært hovedporten på Vikens pakkhus oppleves som svært autentisk og urørt siden det ble anlagt i tredje kvartal av 1800-tallet.
- Forannevnte kulturminner: De er viktige, de har en betydelig autentisitet, samtidig som de bidrar til å gi et sammenhengende og bredt spekter av ulike kulturminner fra ulike tidsepoker innenfor hele kjerneområdet for fredningen.

- Innspill til nyere registreringer. Sammenligner med Malmstøberget i Feiring. Trolig har Kopperberget vært det opprinnelige omlastingsstedet for lasting av malm. 16-1700-tallet ble mange hundretalls tonn kobber utskipet her.
- Anbefaler å styrke sammenhengen mellom Sundgata og bryggeområdet. Brygga som en forlengelse av Sundgata.
- Setter antikvartisk restaurering av Thorstadbua og kopiering av Fram i sammenheng med byjubileet i 2027

Fylkeskommunens behandling av merknad fra Mjøssamlingene og Mjøsmuseet AS:

En bevaring og fredning av hele Lillehammer brygge sikrer forutsigbarhet i området. I områdene utenfor «kjerneområdet» (arealet fredet etter §15) sikres de vitenskapelige interessene og legger opp til videre arbeid med dokumentasjon og kartlegginger, samt videre forskning.

Høringsuttalelse fra Lillehammer kommune:

- Kommunen mener at det er viktig at en fredning vil få positiv virkning for området også i form av aktiv bruk, og at en fredning ikke vil påvirke fremtidig bruk av området negativt, eller begrense allmennhetens tilgjengelighet til området.
- Kommunen håper også at en fredning kan bidra til å styrke formidlingskraften for bryggeområdet for både byens innbyggere og besøkende, og at dette vil gjøre stedet og historien mer tilgjengelig.
- Lillehammer kommune støtter forslaget til fredning, og har ingen merknader til fredningsvarselet. Fredningen bør bidra til å stimulere økt bruk og opplevelse av bryggeområdet innenfor de rammer som ivaretar sårbarheten til kulturminnene.

Fylkeskommunens behandling av merknad fra Lillehammer kommune:

Gjennom en fredning legges det opp til bevaring gjennom bruk. Dette åpner opp for aktiviteter og bruk av området som kommer innbyggerne til gode.

Høringsuttalelse fra Lillehammer Seilforening:

- Redegjørelse for klubbens arbeid, samt behov for klubbhus innenfor fredningsområdet.
- Seilforeningen har presentert seg og sin sak for partier og folkevalgte i Lillehammer kommune. Seilforeningen uttrykker forståelse av at partiene er

enige om at Lillehammers befolkning trenger og ønsker deres aktivitet og alle partiene ønsker å legge til rette for at det at vi skal få realisert våre planer selv, til tross for varsel om oppstart.

- Lillehammer seilforening er ikke imot områdevern, men opptatt av et helhetlig områdevern og helhetsinntrykket for hele området. De ønsker å være med og forskjønne et område som i dag ikke er tilgjengelig, og være en bidragsyter som bidrar til å skape den aktiviteten ved vannet, som Lillehammer brygge i sin tid hadde.
- Lillehammer seilforening er ikke motstander av kulturminnevern, men har vanskelig for å se at deler av den nedfylte steinmuren skal ha større kulturhistorisk eller arkitektonisk verdi.
- Lillehammer seilforening forutsetter at alle parter involveres i videre møter med myndigheter og beslutningstakere og at det er respekt for seilinteressen til medlemmene.

Fylkeskommunens behandling av merknad fra Lillehammer Seilforening:

Det er kultur- og arkitekturhistoriske verdier av nasjonal interesse i området. Avgrensningen er gjort etter faglig vurdering i dialog med eier og Riksantikvaren. Som kulturminnemyndighet er vi opptatt av at dette området bevares, men samtidig forvaltes på en god måte framover.

En fredning er ikke til hinder for bruk av området, så fremt dette ikke kommer i konflikt med bestemmelsene.

Seilforeningens aktivitet er vi positive til, da det bidrar til økt folkehelse og samhold. Innenfor fredningsområdet er vi opptatte av at det legges til rette for aktivitet og en bruk som bidrar til et attraktivt og sunt miljø, som inkluderer alle aldersgrupper, og ikke virker privatiserende.

Høringsuttalelse fra Berget vel:

- Vi håper det ses på løsninger som gjør det mulig å kombinere både fredning og aktivitet for seilforeningen og andre aktører.
- Det er svært viktig med utvikling og nytenkning, som igjen kan bidra til ett enda mer attraktivt og sunt miljø for alle aldersgrupper.

Fylkeskommunens behandling av merknad fra Berget vel:

Vi er opptatte av at området bevares gjennom en fredning, og samtidig legger opp til en aktiv bruk av området. Med aktiv bruk mener vi tilrettelegging for aktiviteter som

bidrar til et attraktivt og sunt miljø for alle aldersgrupper, som ikke går på kompromiss med fredningen.

I begynnelsen av mai 2026 ble det arrangert et større medvirkningsprosjekt i samarbeid med Innlandet fylkeskommune, DKS Innlandet, DKS Lillehammer, Mjøsmuseet og Østfold internasjonale teater. Gjennom prosjektet ble alle 8.klassinger invitert til å bidra med sin stemme om hvordan en ønsker området i framtiden. Gjennom deltakelse har vårt mål vært å involvere barn og unge i forbindelse med kommunens opprustingsplaner.

Høring

Innlandet fylkeskommune har utformet et fredningsforslag, som i samsvar med kulturminneloven § 22 nr. 2 sendes på offentlig ettersyn og til høring til berørte parter. Samtidig blir det kunngjort i avisene Gudbrandsdølen Dagningen (GD) og Oppland Arbeiderblad, samt i Norsk lysingsblad, at fredningsforslaget var lagt ut til offentlig ettersyn i Lillehammer kommune og Innlandet fylkeskommune.

Etter høringen bearbeides fredningsforslaget på bakgrunn av innspill og legges fram til politisk behandling i Lillehammer kommune jf. kulturminneloven § 22 nr. 3. Høringsuttalelsene og kommunens behandling vil bli vurdert og tatt inn i saken. Det er Riksantikvaren som fatter vedtak om fredning. Fredningsvedtaket kan påklages.

Frist for uttalelse er 31. august 2026

Vedlegg:
Dokumentasjonsvedlegg

Kopi til:
RIKSANTIKVAREN
KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENTET
STATSFORVALTEREN I INNLANDET
MJØSMUSEET AS
BERGET VEL
LILLEHAMMER SEILFORENING